

**EZOTERIC – EXOTERIC ÎN BASMUL ROMÂNESC:
LECTURI SIMBOLICE ȘI FUNCȚII FORMATIVE
ÎN EPOCĂ DIGITALĂ**

Roxana Mihaela IORGULESCU BANDRABUR

ORCID: 0009-0005-7162-6144

Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat. *Basmul, ca formă tradițională de articulare a imaginarului colectiv, depășește funcția narativă exoterică, revelând un potențial formativ prin structura sa ezoterică, adânc ancorată în psihicul uman. În contextul contemporan marcat de tendințe de „igienizare” a conținuturilor destinate copiilor, se impune revalorizarea basmului în integralitatea funcțiilor sale. Protejarea copilului nu constă în eliminarea confruntării cu latura umbroasă a existenței, ci în oferirea de instrumente simbolice pentru procesarea acesteia. Raportarea basmului românesc la dimensiunile exoterică și ezoterică permite o relectură critică ce îi restituie complexitatea estetică și îi legitimează literaritatea, în calitate de text arhetipal. Dialectica ezoteric–exoteric se configurează drept principiu organizator, capabil să medieze între registrele inițiatice ale culturii și formele accesibile de expresie narativă, păstrând basmul relevant și funcțional și în epoca digitală.*

Cuvinte-cheie: *ezoteric, exoteric, basm, arhetip, conștient, inconștient, digital.*

**Esoteric – Exoteric in the Romanian Fairy Tale:
Symbolic Readings and Formative Functions
in the Digital Age**

Abstract. *The fairy tale, as a traditional form of articulating collective imagination, transcends its exoteric narrative function by revealing a formative potential rooted in its esoteric structure, deeply anchored in the human psyche. In the contemporary context, marked by increasing tendencies to "sanitize" content intended for children, it becomes imperative to revalorize the fairy tale in the fullness of its functions. The protection of the child does not lie in avoiding confrontation with the shadowy aspects of existence, but in providing symbolic tools for processing them. Approaching the Romanian fairy tale through both its exoteric and esoteric dimensions enables a critical rereading that restores its aesthetic complexity and legitimizes its literariness as an archetypal text. The esoteric–exoteric dialectic thus emerges as an organizing principle capable of mediating between the initiatory registers of culture and accessible forms of narrative expression, ensuring that the fairy tale remains relevant and functional even in the digital age.*

Keywords: *esoteric, exoteric, fairy tale, archetype, conscious, unconscious, digital.*

Într-un context cultural în care narațiunile contemporane sunt tot mai frecvent simplificate, standardizate și aseptizate pentru a răspunde unui consum rapid, basmul românesc își reafirmă actualitatea prin densitatea simbolică și prin funcțiile de ordin estetic și formativ. Dincolo de dimensiunea narativă exoterică, vizibilă și accesibilă, basmul conservă un strat ezoteric – subtil, inițiativ și transformator – care îl plasează în aceeași familie simbolică cu miturile și textele sacre ale umanității. În epoca digitală, pe fondul perpetuării tendinței, vizibilă încă din secolul XX, de a proteja copilul de latura întunecată a existenței prin fragmentarea și „igienizarea” basmului, forma sa tradițională se dovedește cu atât mai necesară. Ea funcționează ca un catalizator arhetipal, capabil să reintroducă în educație complexitatea și tensiunile constitutive ale condiției umane, restituind basmului relevanța și funcția formativă.

Lectura stratificată a basmului – cu un nivel „la vedere” (exoteric, învățătura accesibilă tuturor) și unul ascuns (ezoteric, cunoașterea rezervată celor pregătiți pentru interpretări subtile) – se înscrie într-o tradiție hermeneutică europeană ce, încă din Antichitate, a propus interpretarea textelor pe mai multe niveluri de sens: literal, alegoric, moral și simbolic. Consacrată inițial în tradiția filozofică și religioasă, distincția dintre exoteric și ezoteric poate fi extinsă și la basm. Această perspectivă dublă este deosebit de productivă: la nivel exoteric, basmul oferă o poveste lineară, moralizatoare și ușor de înțeles, cu personaje și conflicte clare; la nivel ezoteric, textul ascunde mesaje simbolice și arhetipale, legate de maturizare, inițiere, integrarea umbrelor și dobândirea unei identități autonome.

Dubla lectură este esențială pentru a înțelege impactul formativ al basmului și este, deopotrivă, justificată și de natura interdisciplinară a interpretării acestuia. Studiile lui Carl Gustav Jung asupra arhetipurilor, analiza structurală a lui Vladimir Propp sau observațiile psihanalitice ale lui Bruno Bettelheim converg spre ideea că basmul este mai mult decât o narațiune cu valențe etice: el este un scenariu simbolic de transformare interioară. În acest sens, exotericul corespunde mesajelor vizibile și regulilor sociale pe care le învață copilul, iar ezotericul, procesului subtil de integrare a normelor sociale, precum și procesului de dezvoltare morală.

Basmul poate fi înțeles ca o narațiune în palimpsest, care se adresează atât minții conștiente, cât și adâncurilor inconștiente ale ființei. După cum observă Bruno Bettelheim, copilul nu este pregătit să perceapă abstractul în mod direct, dar poate trăi conținutul acestuia într-o formă simbolică, prin intermediul basmului. Copilul „poate accede la [...] capacitatea de a-și înfrunța trăirile inconștiente nu printr-o înțelegere rațională a naturii și conținutului inconștientului său, ci familiarizându-se cu acesta prin visarea cu ochii deschiși – meditănd, rearajând și fantasmând despre detalii potrivite ale poveștii ca reacție la presiunile inconștientului” (Bettelheim, 2017, pp.12-13). Calitatea basmului de a aduce la suprafață conținuturile inconștiente poate fi văzută în paralel și cu viziunea lui Mircea Eliade asupra funcției miturilor, care reactualizează un timp primordial și facilitează o întoarcere

la origini. Eliade notează că „tehnica psihanalizei face cu puțință o întoarcere individuală la timpul originii” (Eliade, 1978, p. 74), și subliniază că „singurul contact real al omului modern cu sacralitatea cosmică se efectuează prin inconștient” (Eliade, 1978, p. 74). Din această perspectivă, coroborată cu viziunea lui Bettelheim, basmul nu doar reflectă tensiunile și conflictele prezente în planul inconștient individual și colectiv, ci creează și un cadru inițiativ prin care ascultătorul (sau cititorul) traversează simbolic etapele unei transformări interioare și ale unei reînnoiri spirituale.

Astfel, basmul devine un spațiu de negociere între conștient și inconștient, între normele comunitare și impulsurile individuale. Prin structura sa repetitivă și încărcată de simboluri, el oferă un *teren de joc* pentru integrarea trăirilor psihice profunde într-un cadru recognoscibil și funcționează, subtil, ca un veritabil instrument de formare a conștiinței. Basmul nu oferă doar lecții de viață, ci – fiind rostit inițial în fața unor ascultători de toate vârstele – funcționează ca liant între generații și ca hartă simbolică a parcursului existențial. În acest cadru cu valoare aproape ritualică, protagonistul – și, odată cu el, ascultătorul – traversează probele unei maturizări autentice. Iar dacă povestitorul, observă Clarissa Pinkola Estés, „nu suferă nicio transformare, înseamnă atunci că nu a avut încredere, că nu a avut un contact real cu arhetipul, că nu a fost o transmitere, ci doar o repovestire mecanică sau o punere în prim plan a propriei sale persoane” (Estés, 2019, p. 494).

Maturizarea nu înseamnă doar internalizarea mecanică a unor norme externe, ci presupune o trecere de la supunerea oarbă – fie față de instincte, fie față de regulile rigide ale unei autorități – către afirmarea unei conștiințe libere, capabile să discearnă și să aleagă în acord cu un sens interior. Personajele basmului, deși aparent simple, sunt proiecții ale unor instanțe psihice: balaurul sau zmeul simbolizează forțele instinctuale – ceea ce Carl Gustav Jung numea *umbra* –, împăratul reprezintă figura autorității, iar eroul întruchipează eul aflat în plin proces de devenire. Parcurgând simbolistica basmului, ascultătorul (sau cititorul) reiterează, într-un registru codificat, etapele procesului jungian de formare deplină a sinelui, în care confruntarea cu umbra și depășirea probelor simbolice conduc la asumarea conștientă a propriei transformări.

Forma stratificată a basmului, în care planul exoteric coexistă cu cel ezoteric, poate fi înțeleasă, o dată în plus, și prin raportarea la ierarhia nevoilor umane descrisă de Abraham H. Maslow, un model psihologic fundamental pentru înțelegerea motivației umane și a dezvoltării afective. În viziunea acestuia, ființa umană evoluează treptat, de la nevoile fiziologice și de siguranță către apartenență, stimă de sine, autoactualizare și, în cele din urmă, către transcenderea eului (Maslow, 2007, p. 307). În această cheie, dimensiunea exoterică a basmului corespunde primelor trepte ale piramidei lui Maslow – oferind modele simple și clar delimitate de siguranță și ordine, de răsplată și pedeapsă, de bine și rău, exprimate pe axa orizontală – cea a vieții sociale. Este nivelul la care copilul (ascultător sau cititor) recunoaște tiparele narrative și învață să distingă între pericol și protecție, între haos

și echilibru, basmul funcționând în acest sens ca un mecanism de reglare afectivă și de conturare a valorilor comunitare primare (familie, grup de apartenență). Pe de altă parte, stratul ezoteric al basmului – ascuns în simboluri, arhetipuri și trasee inițiatice – activează trecerea la nivelurile superioare ale piramidei lui Maslow. El nu mai oferă doar soluții exterioare, ci invită la reflecție și la descoperirea unui sens personal. Iar în această dimensiune, basmul devine un catalizator al procesului de autoactualizare, incluzând nevoile cognitive (cunoaștere și înțelegere), estetice (căutarea ordinii și a frumuseții) și afirmarea propriei conștiințe libere (Maslow, 2007, p. 321). Astfel, basmul se transformă într-un spațiu al interiorizării și al dezvoltării identitare, în care ascultătorul sau cititorul își proiectează propria devenire și învață să-și gestioneze tensiunile esențiale: între frică și curaj, între supunere și libertate, între eșec și reușită.

Lectura basmului tradițional românesc pe multiple niveluri nu doar că reflectă complexitatea psihicului uman, ci o anticipează în plan formativ, oferind o narațiune simbolică ce intră în rezonanță cu etapele evoluției nevoilor umane, așa cum au fost descrise ulterior de Maslow. O cheie ce poate fi trecută, în egală măsură, și prin filtrul modelului stadial al dezvoltării morale, propus de Lawrence Kohlberg. Modelul descrie progresia raționamentului moral printr-o succesiune de stadii, grupate în trei niveluri – preconvențional, convențional și postconvențional. Deși etapele sunt corelate aproximativ cu vârsta cronologică, ele nu depind strict de aceasta, ci mai degrabă de nivelul de dezvoltare cognitivă și de experiențele morale ale individului. În acest sens, progresul moral poate fi interpretat mai degrabă ca un parcurs de maturizare interioară, decât ca o simplă funcție a vârstei biologice, ceea ce permite aplicarea modelului și în analiza structurilor narative simbolice, precum basmul. Potrivit lui Lawrence Kohlberg, trecerea de la o moralitate bazată pe conformism exterior (stadiile preconvenționale și convenționale) către una întemeiată pe principii interne și autonom asumate (stadiile postconvenționale) este un proces gradual, gândirea morală generându-și parțial propriile date „pe măsură ce își urmează cursul” (*Psihologie. Idei fundamentale*, 2015, p. 293). Așadar, dimensiunea exoterică a basmului corespunde și stadiului moral inferior, preconvențional – cel în care individul acționează pentru a evita pedeapsa, pentru a primi recompense sau pentru a fi acceptat de autoritate. Este un context definit de la bun început, de pildă, în basmul *Greuceanu*. Împăratul Roșu trimite oameni să „dea în știre tutulor că oricine se va găsi să scoată soarele și luna de la zmei, acela va lua pe fiie-sa de nevastă și încă și jumătate din împărăția lui, iară cine va umbla și nu va izbândi nimic, acela să știe că i se va tăia capul” (Ispirescu, 2008, p. 610). În basmul românesc, binele este adesea răsplătit vizibil, răul este pedepsit clar, iar lumea este ordonată după criterii ferme, accesibile minții aflate în formare. Din perspectiva psihologiei dezvoltării umane, această narațiune satisface o serie de nevoi psihologice de bază, precum nevoia de siguranță și de securitate, corespunzătoare nivelurilor inferioare ale ierarhiei nevoilor fundamentale propusă de Abraham Maslow. Însă, odată cu expunerea repetată la simbolurile și dilemele

recurente ale basmului, ascultătorul (sau cititorul) este invitat să urce spre niveluri din ce în ce mai înalte de reflecție morală. Aici intervine stratul ezoteric, unde eroul nu mai este un simplu executant al unei porunci, ci o conștiință în devenire, nevoită să aleagă între loialitate și compasiune, între supunere și autenticitate, între binele normativ și binele profund. Astfel, basmul devine un catalizator și pentru tranziția de la moralitatea convențională – „unde a fi bun înseamnă să respecti autoritatea și să te conformezi legilor ei, considerând că aceasta protejează și susține societatea” – la cea postconvențională, așa cum o descrie Lawrence Kohlberg, în care „individul este judecătorul ultim al comportamentului moral, în baza propriei sale conștiințe și a principiilor morale universale, nu a normelor sociale” (*Psihologie. Idei fundamentale*, 2015, p. 292).

O expresie a moralității postconvenționale, întemeiată pe principii și valori asumate autonom, poate fi regăsită în structura simbolică a basmului *Greuceanu*, care, asemenea altor texte din același registru, permite o lectură cu valențe interdisciplinare. Astfel, această narațiune tradițională poate fi interpretată ca un model complex de dezvoltare, în care converg atât ierarhia nevoilor fundamentale propusă de Abraham Maslow, cât și modelul stadial al dezvoltării morale elaborat de Lawrence Kohlberg, ambele subsumându-se structurii morfologice a basmului, configurată de Vladimir Propp.

Cele treizeci și una de funcții narative identificate de acesta configurează un parcurs inițiativ al eroului, care pornește dintr-o condiție marcată de lipsă, nesiguranță și subordonare – corespundente stadiilor morale și ale nevoilor inferioare – și culminează cu afirmarea identității, a discernământului și a responsabilității personale, un proces ce poate fi corelat atât cu nivelurile superioare ale ierarhiei nevoilor formulate de Abraham Maslow (autoactualizarea), cât și cu stadiul postconvențional din modelul dezvoltării morale al lui Lawrence Kohlberg. În acord cu observațiile lui Propp, „ce anume fac personajele basmului constituie o problema de primă însemnătate pentru studierea basmului; cine și cum anume face sunt probleme suplimentare de studiu” (Propp, 1970, p. 25).

După cum arată acesta, primele șapte funcții – absența, interdicția, încălcarea, iscodirea, divulgarea, vicleșugul și complicitatea – pot fi considerate secvențe pregătitoare (Propp, 1970, p. 35), anticipând declanșarea acțiunii propriu-zise prin funcția a opta, *prejudicierea*. În cazul basmului *Greuceanu*, acest moment – punct de plecare al narațiunii, corespunde furtului Soarelui și al Lunii de către zmei, o lipsă de natură cosmică, ce rupe echilibrul universal, fără de care, la nivel exoteric, este periclitată chiar baza existenței lumii muritoare. Împăratul face apel public pentru recuperarea celor doi aștri, promițând recompensă și pedeapsă (*mijlocirea*), iar Greuceanu, ca erou-căutător, răspunde chemării (*contraacțiunea incipientă*) și pornește în căutarea aștrilor împreună cu fratele său, după ce se întâlnește cu Faurul-Pământului, fratele său de cruce (*plecare*). Interpus în această secvență este primul conflict de ordin moral: împăratul voia să pedepsească doi oameni care participaseră la o bătălie purtată cu niște gadine, dar Greuceanu îl convinge să-i

cruțe (*încercarea și reacția eroului*). Această intervenție îi aduce primul nivel al *înzestrării*: promisiunea celor salvați că „se vor ruga lui Dumnezeu pentru dânsul ca să meargă din izbândă în izbândă” (Ispirescu, 2008, p. 611). Ulterior, tabloul înzestrărilor este completat de ajutorul corbului, cel care îi aduce „un cioc de apă dulce”, de cel al Faurului-Pământului, de calitățile pe care le obține urmând sfaturile acestuia, de șiretlicul utilizării chipului de fier roșu ca focul, de căruța cu trei cai cu totul și cu totul din fier, ambele realizate de Faurul-Pământului, de paloș – ca element al forței și al recunoașterii victoriei sale. Urmează o călătorie „cale lungă și mai lungă” (Ispirescu, 2008, p. 612) (*deplasarea spațială*), confruntarea cu cei trei zmei (*lupta* în cele trei paliere: cu săbii, cu sulite și corp la corp: mental, emoțional, fizic), încheiată cu înfrângerea acestora și eliberarea Soarelui și a Lunii (*victoria și remedierea*), fapt ce marchează restaurarea ordinii cosmice și, implicit, a lumii sociale, aflate pe axa orizontală a vieții. De altfel aceasta compune, împreună cu axa verticală – cea a valorilor fixe, veșnice, inclusiv *deplasarea spațială* a eroului, care, după ce își împarte basmaua cu fratele său și înfige un cuțit în pământ ca semne ale vieții și ale morții (*marcarea*), alege, în plan ezoteric, calea devenirii de sine, un drum unic, personalizat, care îl va conduce la confruntarea cu propriile limite, la integrarea umbrei și, în cele din urmă, la dobândirea unei identități autonome. „Greuceanu apucă la dreapta și frate-său la stânga” (Ispirescu, 2008, p. 613).

După reușită, eroul se întoarce în împărăție (*întoarcerea*), dar este urmărit de zmeoaice, care se transformă în elemente naturale pentru a-l înșela (*urmărirea*). Este salvat de chipul de fier roșu realizat de Faurul-Pământului, care o păcălește pe ultima, și cea mai puternică, dintre zmeoaice (*salvarea*). Sosește acasă fără paloș (*sosirea incognito*), moment în care un sfetnic oportunist pretinde că el este cel care a eliberat cei doi aștri (*pretențiile neîntemeiate*). Greuceanu este pus la încercare din nou: trebuie să-l înfrunte pe diavolul șchiop, să-și recupereze paloșul furat și să rezolve astfel misterul anterior al cuiului (*încercarea grea*). Îl învinge transformându-se în buzdugan și distrugându-l pe diavolul transformat în stâncă (*soluția*), moment în care își recapătă arma simbolică și este recunoscut ca erou (*recunoașterea*). Sfetnicul mincinos, falsul erou, este demascat (*demascarea*) și pedepsit prin izgonirea sa de către împărat (*pedeapsa*), în timp ce Greuceanu alege să îl ierte (*transfigurarea*). Finalul aduce, totodată, și cheia restaurării ordinii sociale și a împlinirii personale – în același plan social, a eroului prin căsătoria cu fata de împărat (*căsătoria*).

Din perspectiva piramidei lui Maslow, traseul lui Greuceanu pornește de la nivelul nevoilor fiziologice (recuperarea soarelui și a lunii, ca resurse vitale), trece prin nevoile de siguranță și apartenență (alianța cu fratele de cruce, sprijinul Faurului-Pământului), atinge nivelul stimei (victoria asupra zmeilor și a zmeoaicelor, recunoașterea comunității) și culminează cu autoactualizarea (transfigurările eroice și căsătoria, simboluri ale împlinirii și integrării spirituale). Iar în raport cu modelul stadial al dezvoltării morale dezvoltat de Kohlberg, parcursul eroului reflectă un progres de la nivelul preconvențional (funcția 8 – prejudicierea, în care motivația

inițială este rezolvarea unei lipse imediate) la nivelul convențional (funcțiile 10-19, unde eroismul este ghidat de norme sociale, de protejarea binelui comun și de restabilirea ordinii lumii muritoare), culminând cu nivelul postconvențional (funcția 29 – transfigurarea – atât în lupta cu forțele întunecate, zmeii și diavolul șchiop, în care se dă de trei ori peste cap și se transformă în porumbel, în muscă, în buzdugan, cât și, ca un corolar, la finalul basmului, prin iertarea sfetnicului, falsul erou. „Acesta, dacă veni și văzu pe Greuceanu cu sprânceana încruntată, începu să tremure și-și ceru iertăciune, spunând cum căzuse în mâinile lui paloșul lui Greuceanu. După rugăciunea lui Greuceanu, dobândi iertare și de la împăratul” (Ispirescu, 2008, p. 621). Iertarea este, prin urmare, un simbol nu doar al victoriei narative, ci expresie a maturității morale și a conștiinței superioare, corespunzătoare stadiului al șaselea din modelul lui Kohlberg).

Basmul *Greuceanu* ilustrează un parcurs simbolic care depășește simpla funcție moralizatoare, devenind un scenariu de transformare interioară. Eroul parcurge, la nivel simbolic, aceleași etape prin care trece orice individ implicat într-un proces de formare personală și morală, iar basmul îi oferă cadrul inițiativ necesar maturizării psihice și afective.

În epoca digitală, stratificarea exoteric- ezoteric a basmului este supusă însă unor provocări majore. Digitalizarea basmelor tinde să fragmenteze sau să simplifice etapele fundamentale de încercare, confruntare și transformare – etape esențiale pentru autoactualizare și dezvoltare morală – reducându-le, adesea, la succesiuni de acțiuni spectaculoase. Transformările aduse de mediul digital afectează ambele dimensiuni ale basmului. Dacă, în trecut, povestea era transmisă oral, printr-un contact direct între povestitor și ascultător – însoțit de voce, gesturi și ritm –, astăzi experiența narativă este adesea înlocuită de consum vizual rapid, prin animații, filme, platforme de streaming sau jocuri video. Aceste forme păstrează firul narativ și personajele arhetipale, dar diminuează uneori capacitatea receptorului de a activa imaginația și de a interioriza experiența inițiativă.

Dimensiunea exoterică se conservă și chiar se amplifică în spațiul digital: basmele continuă să transmită modele clare de acțiune, norme sociale și valori colective. Producțiile animate și jocurile narative reproduc structura conflictuală clasică – bine împotriva răului, erou împotriva antagonistului – și oferă un cadru de învățare morală apropiat de cel al tradiției orale. În schimb, nivelul ezoteric – cel al reflecției interioare și al maturizării conștiinței – este adesea diminuat de ritmul accelerat, de supraîncărcarea vizuală și de lipsa pauzelor contemplative. În aceste condiții, „călătoria eroului” riscă să fie percepută doar ca o succesiune de misiuni și obstacole, lipsită de profunzimea inițiativă originară.

Cu toate acestea, mediul digital nu înseamnă exclusiv pierdere. Platformele interactive, jocurile narative cu alegeri multiple, audiobook-urile și proiectele de storytelling imersiv pot recrea atmosfera de „povestire în tihnă” și pot valorifica morfologia basmului analizată de Vladimir Propp. Cele 31 de funcții narative – interdicția, încălcarea, prejudicierea, plecarea, încercarea, dobândirea

obiectului magic, lupta, recunoașterea și altele – oferă un cadru structural pentru inițierea eroului, care poate fi transpus în experiențe digitale formative. În acest context, utilizatorul devine co-creator al drumului narativ și poate experimenta simbolic dilemele eroului, reluând procesul de reflecție interioară și de integrare a valorilor.

Această interactivitate redeschide accesul la dimensiunea ezoterică a basmului, transformând povestea într-un spațiu de formare morală și dezvoltare personală. În același timp, ea poate răspunde unor nevoi fundamentale ale individului – de la siguranță și apartenență până la autoactualizare – și poate stimula progresul moral în sensul modelului stadial al lui Lawrence Kohlberg. Astfel, experiențele digitale pot deveni fie obstacole în calea maturizării interioare, prin fragmentare și superficializare, fie catalizatori ai acesteia, prin confruntarea cu dileme autentice și prin implicarea activă în procesul narativ.

Analiza dimensiunilor exoterică și ezoterică ale basmului, corelate cu modelele formative ale lui Abraham Maslow, Lawrence Kohlberg și Vladimir Propp, arată că basmul tradițional rămâne un instrument educativ valoros și în contextul tehnologic actual. Nivelul exoteric continuă să ofere repere morale și modele de acțiune accesibile, în timp ce nivelul ezoteric – cel al interiorizării și transfigurării simbolice – poate fi revitalizat prin adaptări digitale inteligente, care respectă ritmul inițiativ și complexitatea morfologică a basmului. În acest fel, basmul digital poate depăși statutul de divertisment și poate deveni un mediu de formare morală, emoțională și creativă, pregătind individul pentru provocările unei lumi hiper-tehnologizate fără a rupe legătura cu valorile și arhetipurile culturii tradiționale.

Așa cum observa George Călinescu, basmul este „un gen vast [...] fiind mitologie, etică, știință, observație morală etc.” (Călinescu, 2008, p. 830), o cale a „devenirii întru ființă”, pe care Constantin Noica o contextualizează afirmând că omul „aduce conștiința devenirii întru un element ca ființă secundă, iar conștiința devenirii întru ființă este devenire conștientă întru ființă” (Noica, 1981, p. 381). În acest sens, chiar și în era digitală, basmul rămâne o hartă simbolică a maturizării interioare și un spațiu de rezistență culturală, în care tradiția și tehnologia se pot întâlni fără a diminua profunzimea experienței umane.

Referințe bibliografice:

1. BETTELHEIM, Bruno. *Psihanaliza basmelor*, trad. Fleșeriu Teodor. București: Editura Univers Publishing House, 2017, pp. 12-13, ISBN 978-606-7710-92-2.
2. CĂLINESCU, George. *Estetica basmului*, Basme populare românești. Vol. II. București: Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, colecția Opere fundamentale, 2008, p. 830, ISBN 978-973-1744-55-1.
3. COLBY, Anne și KOHLBERG, Lawrence. *The Measurement of Moral Judgment*. Vol. 1. New York: Editura Cambridge University Press, 2010, ISBN 978-052-1169-10-3.

Culegere de articole științifice

4. ELIADE, Micea. *Aspecte ale mitului*. București: Editura Univers, 1978, p. 74.
5. ESTES, Clarissa Pinkola. *Femei care aleargă cu lupii. Povești și mituri ale arhetipului femeii sălbatice*, trad. Voicu Simona. București: Editura Niculescu, 2019, p. 494, ISBN 978-606-38-0076-4.
6. ISPIRESCU, Petre. *Greuceanu*, Basme populare românești. Vol. I, București: Editura Academiei Române, Fundația Națională pentru Știință și Artă, colecția Opere fundamentale, 2008, pp. 611-622, ISBN 978-973-1744-54-4.
7. MASLOW, Abraham H. *Motivație și personalitate*, trad. Răsuceanu Andreea. București: Editura TREI, 2007, pp. 307, 321, ISBN 978-973-707-159-0.
8. NOICA, Constantin. *Devenirea întru ființă*. București: Editura Științifică și enciclopedică, 1981, p. 381.
9. PROPP, Vladimir I. *Morfologia basmului*, trad. Niculescu Radu. București: Editura Univers, 1970, pp. 25, 35.
10. *Psihologie. Idei fundamentale*, trad. Boitor Crina, București: Editura Litera, 2015, pp. 292-293, ISBN 978-606-7419-96-2.